

ICEML E-Bulletin

Vol.13

Thirteenth Edition

ฉบับที่ 13 : กรกฎาคม 2569

ศรัทธาในยุคดิจิทัล:
เมื่อความเชื่อย้ายมาอยู่
บนหน้าจอ

AI กับการแปลตัวบททางศาสนา
ในวันที่เทคโนโลยีก้าวเข้าสู่แดนแห่งศรัทธา

ภavana 4: กรอบคิดในการออกแบบและประเมินผลลัพธ์ของ
สื่อธรรมะในยุค AI

ความเชื่อและศรัทธาทางศาสนาในยุค AI

EDITOR'S TALK

ในขณะที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ หรือ Artificial Intelligence (AI) รุกล้ำเข้าสู่การรับรู้ของผู้คนในทุกมิติ แม้แต่ศาสนาซึ่งเป็นเสาหลักของสังคมก็ไม่ละเว้น ศาสนาเป็นสิ่งที่อยู่ในความคิดห้วงลึกคือความเชื่อและความศรัทธา ดังนั้นการจะเปลี่ยนแปลงจึงเป็นเรื่องยาก แต่ดูเหมือนเอไอกำลังจะทำให้หลายคนเกิดมุมมองใหม่ ไม่แน่ว่า และไม่มั่นใจในศาสนา e-bulletin ฉบับนี้นำเสนอเอไอกับศาสนาด้วยบทความที่สะท้อนพลังของเอไอ ผ่านสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อความศรัทธา ให้ข้อสังเกตสำคัญคือข้อจำกัดในการปรับตัวทางศาสนา รวมทั้งเสนอแนวทางการสร้างและการส่งต่อธรรมะด้วยหลักธรรมภาวนา 4

บทความแรก **AI กับศาสนา: เขย่าความเชื่อหรือเติมเต็มความศรัทธา** นันทิยา ดวงกุ่มเมศ ชี้ให้เห็นว่าปัจจุบันมนุษย์สื่อสารผ่านหน้าจอเป็นหลัก เปิดโอกาสให้ AI เข้ามามีบทบาทในเชิงบวกเติมเต็มศรัทธา ทำให้ผู้คนเข้าถึงศาสนาง่ายขึ้น ไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่ ส่วนในมุมลบคือการลดทอนคุณค่าจิตวิญญาณ เนื่องจากข้อจำกัดของข้อมูลและภาษาที่ไม่ละเอียดลึกซึ้งเพียงพอกับการสื่อความหมายที่แท้จริง **ศรัทธาในยุคดิจิทัล: เมื่อความเชื่อย้ายมาอยู่บนหน้าจอ** ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์ เสนอมุมมองเมื่อมีการนำเสนอธรรมะบนจอ ผู้คนเกิดการรับรู้ข้อมูลได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ศึกษาคำสอน เข้าร่วมกิจกรรม รับรู้ความเคลื่อนไหว โดยไม่ต้องเดินทางไปด้วยตัวเอง รวมทั้งส่งผลต่อรูปแบบการรวมกลุ่มทางศาสนาโดยเปลี่ยนจากชุมชนวัดเป็นชุมชนออนไลน์ **เมื่อ AI พายุ้งเข้าวัด: บทสวด ตีวาทะ พระสูตร สรรพคุณ ไกรสิม** ขวัญจิตว่า การนำเสนอเรื่องราวผ่านสื่อรูปแบบใหม่ เช่น บทสวดโดยนักร้องตีวาทะระดับโลก คลิปล้อเลียนพระสงฆ์ ทำให้เกิดคำถาม อาทิ ความคิดสร้างสรรค์กระทบกับความศรัทธาหรือไม่ ศาสนาอันศักดิ์สิทธิ์กลายเป็นของเล่นแล้วหรือ และทำไมบางคนดูแล้วชอบแต่บางคนเห็นว่าเป็นการลบหลู่ นอกจากนี้ยังมีประเด็นชวนคิด นั่นคือ เมื่อศาสนาเข้าสู่สังคมออนไลน์ ความศักดิ์สิทธิ์จะถูกจัดวางใหม่อย่างไร **AI กับการปรับตัวทางศาสนา ในวันนี้เทคโนโลยีก้าวเข้าสู่แดนแห่งศรัทธา** ณรงค์ พันธ์พุ่มมี กล่าวถึงข้อจำกัดในการแปลบทศาสนา ที่นอกจากความละเอียดของภาษาแล้ว เอไวยังต้องการความรู้รอบเรื่องศาสนา ประวัติศาสตร์ ปรัชญา และจริยธรรม เพื่อหลอมรวมให้สามารถตีความได้ถูกต้อง **“ภาวนา 4: กรอบคิดในการออกแบบและประเมินผลลัพธ์ของสื่อธรรมะในยุค AI”** ธีรพงษ์ บุญรักษา เสนอให้ใช้ภาวนา 4 เป็นกรอบคิดในการออกแบบสื่อธรรมะ เพื่อใช้พัฒนาการสื่อสารเรื่องราวศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ ได้แก่ กายภาวนา ฌิตภาวนา และปัญญาภาวนา นั่นคือ เพื่อให้การเผยแผ่ศาสนาเป็นไปเพื่อพัฒนามนุษย์ในทุกด้านทั้งส่วนตนและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

เมื่อเอไอเข้ามาปรับเปลี่ยนรูปแบบการสื่อสาร มีการปันข้อมูลและป้อนความคิดเห็นแปลกใหม่ น่าสนใจ และน่าเชื่อถือ จนสามารถแทรกซึมลึกเข้าถึงความศรัทธา คำถามที่น่าสนใจคือเอไอจะทำให้ศาสนาลดความน่าเชื่อถือหรือไม่ อย่างไรก็ตาม เอไอเป็นเครื่องมือที่เป็นได้ทั้งตัวช่วยและตัวทำลาย ขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้ส่งสารและศักยภาพในการเสกสื่อของผู้รับสาร จริยธรรมและความตระหนักรู้ทันสื่อจึงมีบทบาทสำคัญในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงนี้

รศ.ดวงพร คำบุญวัฒน์
บรรณาธิการ/ที่ปรึกษากลุ่มวิจัยการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

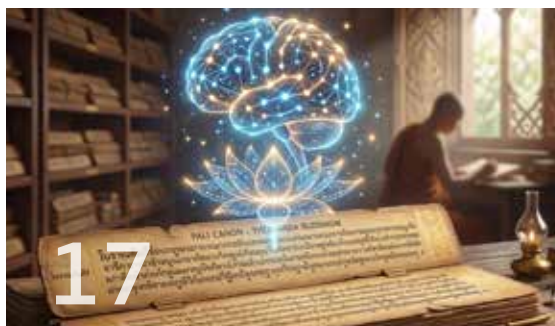
Email: lcdkn@hotmail.com

บรรณาธิการ รศ.ดวงพร คำบุญวัฒน์ กองบรรณาธิการ รศ. ดร.นันทิยา ดวงกุ่มเมศ, รศ. ดร.ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์

ผศ. ดร.ธีรพงษ์ บุญรักษา, ดร.สิรินทร์ พิบูลภาณุวัฒน์, ผศ. ดร.ณรงค์ พันธ์พุ่มมี, ผศ. ดร.สรวิทย์ ไกรสิม

ผู้ประสานงาน นางสาวณัฏฐิณี เคารพธรรม ผู้ออกแบบ นายฉันทชัย ชัยตระกูลพิบูลย์

CONTENTS

สารบัญ

ฉบับที่ 13 : กรกฎาคม 2569

ICEML E-Bulletin

- ฉบับที่ 1 : เดือนเมษายน 2565
- ฉบับที่ 2 : เดือนกรกฎาคม 2565
- ฉบับที่ 3 : เดือนตุลาคม 2565
- ฉบับที่ 4 : เดือนมกราคม 2566
- ฉบับที่ 5 : เดือนเมษายน 2566
- ฉบับที่ 6 : เดือนสิงหาคม 2566
- ฉบับที่ 7 : เดือนมกราคม 2567
- ฉบับที่ 8 : เดือนสิงหาคม 2567
- ฉบับที่ 9 : เดือนธันวาคม 2567
- ฉบับที่ 10 : เดือนเมษายน 2568
- ฉบับที่ 11 : เดือนพฤศจิกายน 2568
- ฉบับที่ 12 : เดือนมีนาคม 2569
- ฉบับที่ 13 : เดือนกรกฎาคม 2569

AI กับศาสนา: เขย่าความเชื่อหรือเติมเต็มความศรัทธา 01

ศรัทธาในยุคดิจิทัล: เมื่อความเชื่อย้ายมาอยู่บนหน้าจอ 07

เมื่อ AI พายุงเข้าวัด: บทสวด ตีฆ้อง พระยุง 11

AI กับการแปลตัวบททางศาสนา
ในวันที่เทคโนโลยีก้าวเข้าสู่แดนแห่งศรัทธา 17

ภาวนา 4: กรอบคิดในการออกแบบและ
ประเมินผลลัพธ์ของสื่อธรรมะในยุค AI 21

AI กับศาสนา: เขย่าความเชื่อ หรือเติมเต็มความศรัทธา

นันทิยา ดวงกุ่มเมศ

ปัจจุบันทั่วโลกต่างก็มีการสนทนาและอภิปรายในเรื่องของบทบาทและอิทธิพลของนวัตกรรมพลโลกอย่าง “ปัญญาประดิษฐ์” (AI) ที่สร้างการเปลี่ยนแปลงในทุกแวดวง ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา การทำงาน การทหาร การประกอบธุรกิจ การแพทย์และสาธารณสุข การทำสงคราม การบริหารประเทศ และการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งสะท้อนถึงการแทรกซึมของเทคโนโลยีนี้ในเกือบทุกมิติของการใช้ชีวิตของคนทุกช่วงวัย ในสังคม การเข้ามาของ AI จึงส่งผลกระทบต่อโครงสร้างสังคมและระบบความเชื่อของมนุษย์อย่างมีนัยสำคัญ และไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแวดวงวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยีเท่านั้น¹ หากแต่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์อีกด้วย ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งน่าจะเนื่องมาจาก AI ได้ทำให้เกิดความสัมพันธ์ในรูปแบบใหม่ นั่นคือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับแชทบอตที่ดูเหมือนจะสืบคลานเข้ามาแทนที่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์มากขึ้นเรื่อย ๆ

AI จะเป็นผู้ “เขย่า” หรือ “เติมเต็ม”

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ AI นั้น แตกต่างจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทคโนโลยีในวิถีเดิม โดยที่ผ่านมา มนุษย์มักเป็นผู้กำหนดขอบเขต ควบคุมทิศทาง และกำกับการใช้เทคโนโลยีตามที่ตนเองต้องการ แต่ด้วยความสามารถของ AI ซึ่งมีการทำงานที่สามารถเลียนแบบสมองของมนุษย์ ทำให้มนุษย์มีแนวโน้มพึ่งพิง AI มากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งพลวัตนี้ทำให้เส้นแบ่งทางสังคมที่เคยนิยาม “จิตวิญญาณ” และ “ศาสนา” ว่าเป็นเรื่องของการเดินทางภายในเพื่อค้นหาความหมายของมนุษย์เริ่มเลือนหายไป แล้วถูกแทนที่ด้วยการเดินทางรูปแบบใหม่ที่มีความซับซ้อนและส่งผลกระทบซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง การค้นหาความหมายของชีวิต ความเชื่อ และศรัทธาแบบเดิมถูกทำให้หยุดชะงักและเปลี่ยนแปลงแบบพลิกโฉม จนนำไปสู่มุมมองที่แตกออกเป็นสองขั้วอย่างชัดเจน โดยขั้วหนึ่งมองว่า AI เป็นเครื่องมือทรงพลังที่จะเข้ามา “เติมเต็ม” วิถีปฏิบัติแห่งความศรัทธาตามหลักศาสนาที่นับถือ ในขณะที่อีกขั้วหนึ่งมองว่า AI จะเข้ามารื้อถอนหรือ “เขย่า” รากฐานความเชื่อทางศาสนาดั้งเดิมให้สั่นคลอน

AI ช่วยเติมเต็มความศรัทธา

ในมุมมอง บทบาทของ AI ที่ช่วยให้มนุษย์สามารถเข้าถึงวิถีแห่งธรรมได้ง่ายและสะดวกขึ้น ทำให้การเผยแผ่คำสอน และการขับเคลื่อนกิจกรรมทางศาสนาสอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจากการประมวลข้อมูลจากการศึกษาของ Yeliz Akkaya Türköl¹, Jun Liu & Ke Xie² และ Bilal Düzbayır³ ทำให้เห็นว่า AI เข้ามาช่วยสร้างความแข็งแกร่งในศรัทธาและการปฏิบัติตามหลักศาสนาต่าง ๆ ดังนี้

- ทลายกำแพงเวลาและสถานที่ในการแสวงบุญ: AI และแพลตฟอร์มดิจิทัลเปิดโอกาสให้ผู้ศรัทธาจากทั่วทุกมุมโลกสามารถเชื่อมต่อและประกอบ

พิธีกรรมร่วมกันได้ในโลกเสมือนจริง เช่น โบสถ์จำลอง หรือการใช้ตัวตนอวตาร (Avatar) มีส่วนร่วมในพื้นที่ Metaverse AI จึงช่วยให้ผู้ศรัทธาที่ไม่สามารถเดินทางไปประกอบพิธีกรรมที่วัดหรือโบสถ์ (เช่น ผู้ป่วย ผู้สูงอายุ หรือผู้ที่อยู่ห่างไกล) สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และรับคำแนะนำผ่านแชตบอตหรือแอปพลิเคชันอัจฉริยะได้ ถือเป็นก้าวข้ามข้อจำกัดทางกายภาพในการปฏิบัติศาสนกิจ

- เข้าถึงคำสอนทางศาสนาได้ง่ายขึ้น: เทคโนโลยีขั้นสูงอย่าง Deep Learning ช่วยให้การแปลคัมภีร์โบราณที่มีความซับซ้อน เช่น ภาษาอราเมอิกในคัมภีร์ไบเบิล หรือภาษาอาหรับโบราณในคัมภีร์อัลกุรอาน เป็นไปได้อย่างแม่นยำและเข้าใจง่ายขึ้น นอกจากนี้ เครื่องมืออย่าง ChatGPT หรือ Generative AI ยังช่วยสร้างเนื้อหาทางศาสนาที่น่าสนใจและเหมาะสมกับคนแต่ละช่วงวัย

- เป็นผู้ช่วยส่วนตัวในการปฏิบัติตามหลักศาสนา: ปัจจุบันมีแอปพลิเคชัน และ “โคชจิตวิญญาณ AI” ที่ช่วยให้ผู้ใช้งานสามารถดำเนินชีวิตตามกรอบศาสนาได้อย่างราบรื่น เช่น การตรวจสอบมาตรฐานอาหารฮาลาลในระหว่างเดินทาง หรือระบบจัดการเงินบริจาค

- ปกป้องและพัฒนาองค์ความรู้: AI สามารถทำหน้าที่ตรวจจับ Hate Speech ที่มุ่งเป้าโจมตีความเชื่อทางศาสนาบนโลกออนไลน์ และช่วยคาดการณ์ภัยคุกคามจากกลุ่มหัวรุนแรง ในขณะเดียวกัน ก็สามารถช่วยระบบเครือข่ายประสาทเทียมและการทำเหมืองข้อมูล (Data Mining) มาวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อศึกษาแนวโน้มทางจิตวิทยาศาสนาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

- แก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากร: ในทางพุทธศาสนา มีการระบุว่า AI สามารถนำมาใช้ในระบบการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนอาจารย์

เทคโนโลยีขั้นสูงอย่าง

Deep Learning

ช่วยให้การแปลคัมภีร์โบราณ

ที่มีความซับซ้อน...

เป็นไปได้อย่างแม่นยำ

และเข้าใจง่ายขึ้น

ผู้สอนในสถาบันการศึกษาสงฆ์ระดับสูง และช่วยสร้างแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับปัจเจกบุคคล

- นวัตกรรมทางวัฒนธรรมและศิลปะ: AI เปิดช่องทางใหม่ ๆ ในการสร้างสรรค์ดนตรี ลวดลาย และทัศนศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาในรูปแบบนวัตกรรมใหม่

- การอนุรักษ์คัมภีร์และงานวิจัยระดับโลก: โครงการสำคัญอย่าง In Codice Ratio ของวาติกัน ได้ใช้เทคโนโลยีแยกแยะอักขระ (OCR) ร่วมกับกระบวนการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (NLP) เพื่อแปลงเอกสารโบราณอันเป็นจดหมายเหตุทางประวัติศาสตร์ของพระสันตะปาปาให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัลที่สามารถสืบค้นและแก้ไขได้ เพิ่มความแม่นยำและอำนวยความสะดวกต่องานวิจัยคาทอลิกศึกษาอย่างมาก²

- Mindar (ญี่ปุ่น) หุ่นยนต์พุทธรูปที่มีรูปลักษณ์คล้ายพระโพธิสัตว์กวนอิม สามารถขยับตา และเทศนาหลักธรรมจาก Heart Sutra รวมถึงปฏิสัมพันธ์กับผู้ศรัทธา

- Hotoke AI (ญี่ปุ่น) “AI พระพุทธเจ้า” ที่พัฒนาผ่านการใช้ ChatGPT เพื่อตอบคำถามและคลายทุกข์ให้ผู้คน

- Muslim Pro & Quran Indonesia (อินโดนีเซีย) แอปพลิเคชันคำนวณเวลาละหมาด ค้นหาพิกัดมัสยิด และระบบแนะนำเนื้อหาคัมภีร์อัลกุรอานตามความสนใจส่วนบุคคล

เพราะผู้คนแยกแยะ
“คัมภีร์ปลอม”
ที่ AI สร้างขึ้นได้ยาก
ซึ่งอาจนำไปสู่ภาวะ
วิกฤตความน่าเชื่อถือ
และการสูญเสีย
ตัวตนคัมภีร์ดั้งเดิม

- Hallow (สหรัฐอเมริกา) แอปพลิเคชันสวดมนต์และทำสมาธิของผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก
- BlessU-2 (เยอรมนี) ฟังก์ชันบทเพลงที่สามารถให้พรแก่ผู้คนที่ได้ถึง 5 ภาษา
- Kenji (จีน): ฟังก์ชันแนะนำอวัจรยะของวัดหลงเฉวียนในปักกิ่งที่สามารถช่วยบ่งชี้ร่างกายตามคำสั่ง สวดมนต์ และเปิดเพลงธรรมะได้

AI เขย่าความเชื่อและการลดทอนคุณค่าจิตวิญญาณ

ในอีกด้านหนึ่ง การนำเอา AI มาใช้ในเรื่องศาสนาก็สามารถส่งผลกระทบเชิงลบได้เช่นกัน เพราะ AI อาจกระตุ้นให้เกิดการตั้งคำถามต่อความเชื่อดั้งเดิม นำไปสู่ความสับสน ไม่แน่ใจ และในบางกรณีอาจก่อให้เกิดแนวคิดที่ขัดแย้งกับหลักความเชื่อที่เคยยึดถือมา นอกจากนี้ AI ยังสามารถสร้างแรงสั่นสะเทือนต่อความมั่นคงในศรัทธาของมนุษย์ได้เนื่องจากอิทธิพลของ AI ในประเด็นต่อไปนี้^{1,2,3}

- ความตื่นตัวของข้อมูล: AI ให้ข้อมูลที่เป็นศาสนบัญญัติ ประวัติศาสตร์ หรือการตีความคัมภีร์ที่มีกะฉิบวุ่น ไม่สอดคล้อง หรือขัดแย้งกันเอง
- กับดักข้อมูลและความสุดโต่ง: AI สร้างอคติของข้อมูลผ่านอัลกอริทึมแนะนำเนื้อหาที่คัดแต่เนื้อหาที่ตนเองชอบ ส่งผลให้มุมมองแคบลง ยึดมั่นในความคิดเดิมอย่างรุนแรง ปฏิเสธความเห็นต่าง และอาจถูกองค์กรที่

ไม่หวังดีใช้เฟลคนิวส์ หรือเทคโนโลยี Deepfake ปลุกกระดมให้เกิดความขัดแย้งทางศาสนาและความคิดสุดโต่งได้ง่ายขึ้น

- ศรัทธาที่เสื่อมถอย: การพึ่งพาเทคโนโลยีในการปฏิบัติศาสนกิจ (เช่น การให้หลวงพ่อกับ AI นำสวดมนต์หรือนำทางในทางจิตวิญญาณ) อาจทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมถดถอยลง และทำลายความรู้สึกเชื่อมโยงจากภายในที่มนุษย์มีต่อความเชื่อและศรัทธาในหลักศาสนา อีกทั้งยังทำให้วิถีศาสนากลายเป็นเรื่องของ “ปัจเจกบุคคล” มากขึ้น และลดความจำเป็นในการรวมกลุ่มในสถานที่ทางศาสนาแบบดั้งเดิม

- การสั่นคลอนอำนาจศาสนาดั้งเดิม: AI มีความสามารถในการวิเคราะห์ ตีความ และสร้างข้อความทางศาสนาขึ้นมาใหม่ เพราะผู้คนแยกแยะ “คัมภีร์ปลอม” ที่ AI สร้างขึ้นได้ยาก ซึ่งอาจนำไปสู่ภาวะวิกฤตความน่าเชื่อถือและการสูญเสียตัวตนคัมภีร์ดั้งเดิม

- วิกฤตจากการสร้าง “พระเจ้าดิจิทัล”: การรับรู้ข้อมูลที่ผิดพลาดซ้ำ ๆ จาก AI อาจทำให้ผู้ศรัทธาห่างเหินจากแหล่งข้อมูลเดิมที่แท้จริง และในเชิงอนาคตศาสตร์มีความกังวลถึงขั้นว่า เทคโนโลยีนี้อาจนำไปสู่การล่มสลายของศาสนารูปแบบเดิม หรือก่อให้เกิดแนวคิดเหมือนศาสนาใหม่อย่าง “พระเจ้าดิจิทัล” (Digital God) ซึ่งเป็นระบบซูเปอร์ AI ที่มีอำนาจในการตัดสินใจให้คุณให้โทษแก่มนุษย์โดยปราศจากฐานคิดทางเทววิทยาดั้งเดิม

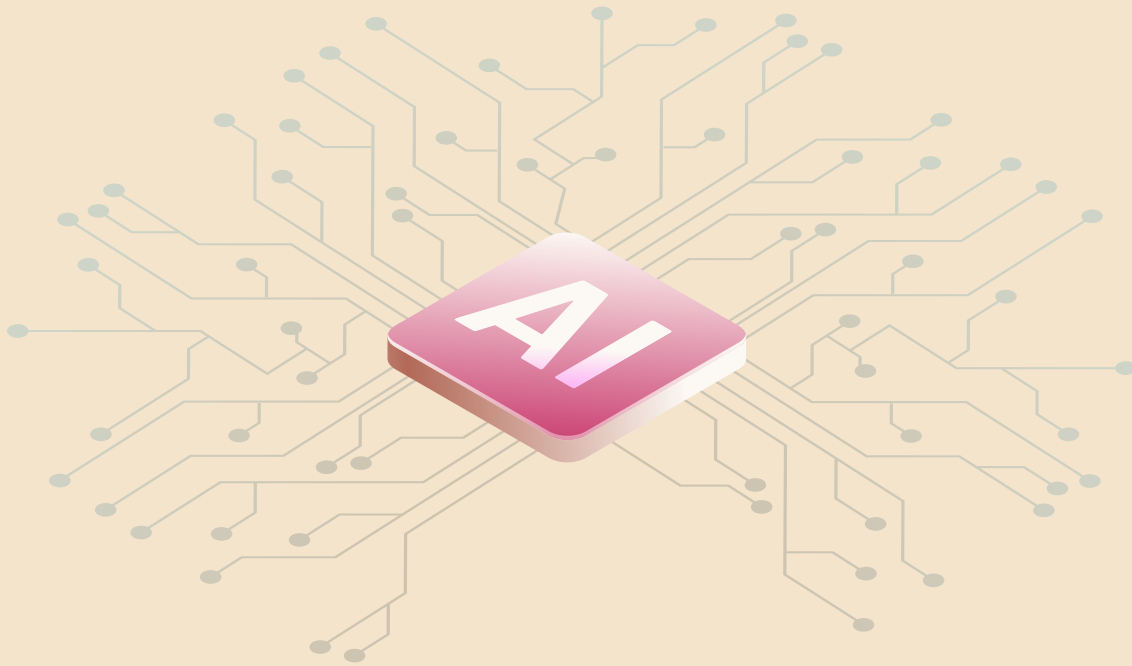
- ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูล: โมเดล AI เวอร์ชันพรีเมียมที่ต้องเสียค่าใช้จ่าย มักจะวิเคราะห์และให้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุมกว่าเวอร์ชันฟรี ส่งผลให้เกิดช่องว่างและความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความรู้ทางศาสนาตามฐานะทางเศรษฐกิจ

- ความวิตกกังวลต่อวันสิ้นโลก: ผลการวิจัยพบความสัมพันธ์ที่น่าสนใจว่า กลุ่มผู้มีความเคร่งครัดในศาสนาสูงมักมีความวิตกกังวลและความรู้สึกเชิงลบต่อ AI มากกว่าปกติ เนื่องจากมักมีการนำเทคโนโลยีนี้ไปเชื่อมโยงกับสัญลักษณ์วันสิ้นโลกหรือสิ่งที่เป็นอัมภมฤตตามความเชื่อ

- วิกฤตความมั่นคงและการแทรกซึม: กลุ่มหัวรุนแรงอาจนำ AI มาใช้ในการผลิตวิดีโอชวนเชื่อ และเผยแพร่ไปทั่วโลกเพื่อรับสมัครสมาชิกใหม่ รวมถึงการสร้าง “มนุษย์ดิจิทัล” ปลอมเป็นผู้นำศาสนาเพื่อล่อลวงผู้ศรัทธาไปในทางที่ผิด

เมื่อปฏิเสธไม่ได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง AI กับศาสนา มีบทบาทต่อการเข้าถึงและการปฏิบัติตามคำสอนของทุกศาสนามากขึ้นเรื่อย ๆ สถาบันทางศาสนาจำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนากลยุทธ์เพื่อใช้ประโยชน์จาก AI ภายใต้กรอบจริยธรรม ผู้นำทางศาสนาก็ต้องมีบทบาทเชิงรุกในการชี้นำและกำหนดการใช้เทคโนโลยีอย่างรอบคอบและเท่าทัน ในขณะที่ศาสนิกชนเองก็ต้องรู้เท่าทันอิทธิพลทั้งด้านบวกและด้านลบของ

AI เพื่อลดความวิตกกังวล และสามารถเลือกใช้ AI เป็นเครื่องมือส่งเสริมปัญญาและศรัทธาได้อย่างปลอดภัย เพราะท้ายที่สุดแล้ว AI จะเป็นผู้ “เขย่า” หรือ “เติมเต็ม” อาจไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับว่ามนุษย์ในฐานะผู้สร้างและผู้ศรัทธา จะเลือกใช้เครื่องมืออัจฉริยะนี้ เพื่อรักษาแก่นแท้ของจิตวิญญาณและความผูกพันทางอารมณ์อย่างไร จะยอมให้หลวงพ่อบู AI กับคัมภีร์ดิจิทัลเข้ามาทดแทนความรู้และความศรัทธาที่มีต่อศาสนาแค่ไหน

เอกสารอ้างอิง

- ¹ Akkaya Türkol, Y. (2025). Interaction of artificial intelligence with religions. *Journal of Eskişehir Osmangazi University Faculty of Theology*, 12, 60–79. <https://doi.org/10.51702/esoguifd.1626128> <https://doi.org/10.51702/esoguifd.1626128>
- ² Liu, J., & Xie, K. (2025). Research on the effects and challenges of artificial intelligence in religious practices. *Current Science*, 5(4), 3960–3970. <https://doi.org/10.52845/CS/2025-5-4-51>
- ³ Düzbayır, B. (2025). A new dimension in the paradigm of social change: Artificial intelligence and the transformation of religious life. *Journal of Eskişehir Osmangazi University Faculty of Theology*, 12, 20–42. <https://doi.org/10.51702/esoguifd.1598739>

About Me

ปริญญาเอก Journalism Studies เน้นด้านสื่อและวัฒนธรรมศึกษา เป็นนักวิจัยด้านผู้สูงอายุกับการรู้ทันสื่อ การสื่อสารและปรับตัวระหว่างวัฒนธรรมของผู้ย้ายถิ่น การสื่อสารอัตลักษณ์ของ LGBTQ+ และเป็นอาจารย์สอนแนวคิดและกลยุทธ์การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ที่สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล มีความสนใจเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การสื่อสารระหว่างวัย และมีมุมมองต่อผู้สูงอายุที่ไม่เอาอายุมาเป็นตัวตัดสินแต่ให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

ศร. ดร.นันทิยา ดวงกุ่มเมศ

อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย

ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์

ศรัทธาในยุคดิจิทัล: เมื่อความเชื่อย้ายมาอยู่บนหน้าจอ

ในอดีต เวลาเราพูดถึง “ศาสนา” หรือ “พิธีกรรม” เรามักนึกถึงวัด พระสงฆ์ การสวดมนต์ การทำบุญ หรือการประกอบพิธีตามประเพณีที่ทำกันมาช้านาน สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นใน “พื้นที่จริง” ที่เราสามารถเห็น สัมผัส และมีส่วนร่วมได้ แต่ในปัจจุบัน โลกได้เปลี่ยนไปมาก โดยเฉพาะเมื่อ อินเทอร์เน็ตและโทรศัพท์มือถือกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน แม้แต่เรื่องศรัทธาและความเชื่อ ก็เริ่มย้ายเข้ามาอยู่บนหน้าจอมากขึ้นเรื่อย ๆ เราสามารถเห็นพระเทศน์ผ่าน YouTube ได้ตลอดเวลา ทำบุญผ่าน แอปพลิเคชันได้ หรือแม้แต่ร่วมพิธีกรรมออนไลน์ผ่านการถ่ายทอดสด สิ่งเหล่านี้ทำให้ศาสนาเข้าถึงง่าย และสะดวกขึ้นสำหรับคนทุกวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุ

อย่างไรก็ตาม เมื่อเทคโนโลยีใหม่อย่าง “ปัญญาประดิษฐ์” หรือ AI เข้ามามีบทบาท โลกของศรัทธาก็ไม่ได้เหมือนเดิมอีกต่อไป เพราะตอนนี้ “สิ่งที่เราเห็นและได้ยิน” อาจไม่ได้มาจากความจริงเสมอไป งานวิชาการหลายชิ้นชี้ให้เห็นตรงกันว่า AI กำลังส่งผลต่อศาสนาและความเชื่อของผู้คนในสามด้านที่เชื่อมโยงกันอย่างชัดเจน ซึ่งก็คือ การมีอิทธิพลต่อการสร้างความเชื่อของแต่ละคน การเข้ามาเป็น “ตัวกลาง” ในการรับรู้และปฏิบัติศาสนกิจ รวมถึงการเปลี่ยนวิธีที่ผู้คนใช้ในการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลบนโลกออนไลน์ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ AI ไม่ได้เป็น

"เนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อ
มักมีพลังทางจิตใจสูง ทำให้รู้สึกสบายใจ
เกิดความศรัทธาได้ง่าย แต่ขณะเดียวกัน
ก็อาจทำให้เราเชื่อข้อมูลบางอย่าง
โดยไม่ทันได้ตั้งคำถามว่า สิ่งที่เห็นนั้น
เป็นเรื่องจริงหรือไม่"

เพียงเครื่องมือทางเทคโนโลยี แต่กำลังมีบทบาทต่อวิธีที่เรารับรู้ศาสนา
เข้าใจคำสอน และตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อ¹

ในขณะเดียวกัน AI ก็มีข้อดีที่ช่วยให้ผู้คนเข้าถึงความรู้ทางศาสนา
ได้ง่ายขึ้น เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาได้มากขึ้น และ
ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้านี้
ก็มาพร้อมความท้าทายที่สำคัญเช่นกัน

เมื่อ AI เข้ามาอยู่ในโลกของศรัทธา

ปัจจุบัน AI ได้พัฒนาไปไกลมาก สามารถ “สร้างเนื้อหาใหม่” ขึ้นมา
ได้เอง ไม่ว่าจะเป็นข้อความ รูปภาพ เสียง หรือแม้แต่วิดีโอที่ดูเหมือน
เหตุการณ์จริง สิ่งที่น่าสนใจคือ ความสามารถนี้ทำให้ AI ไม่ได้จำกัดอยู่
แค่เรื่องเทคโนโลยีหรือธุรกิจอีกต่อไป แต่เริ่มเข้าไปเกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่
ละเอียดอ่อนมากขึ้น นั่นก็คือเรื่องของความเชื่อและศาสนา เพราะ AI
สามารถสร้างภาพที่ดูเหมือนจริงของคนหรือสถานที่ที่ไม่มีอยู่จริงได้ เช่น
ภาพบุคคลสำคัญทางศาสนาหรือเหตุการณ์ที่ดูศักดิ์สิทธิ์ ทั้งที่ในความเป็น
จริงอาจไม่เคยเกิดขึ้นเลย นอกจากนี้ AI ยังสามารถเขียนข้อความ
หรือบทความที่มีลักษณะคล้ายคำสอนหรือข้อคิดทางธรรมะได้อย่างเป็น
ธรรมชาติ ทำให้ผู้ที่อ่านอาจรู้สึกว่าเป็นคำสอนจากผู้รู้จริง ทั้งที่แท้จริง
แล้วเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยระบบคอมพิวเตอร์ และในบางกรณี AI ยัง
สามารถสร้างวิดีโอที่เคลื่อนไหวได้อย่างสมจริง จนยากที่จะแยกออกว่า
ภาพที่เห็นนั้นเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงหรือเป็นเพียงสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น

ในอดีต หากเราเห็นภาพเหตุการณ์สำคัญทางศาสนา เรามักต้อง
ไปที่สถานที่จริง หรือได้รับจากแหล่งที่เชื่อถือได้เท่านั้น แต่ในปัจจุบัน
เพียงแค่ปลายนิ้วสัมผัส เราอาจพบเห็นภาพพระสงฆ์แสดงธรรมในสถานที่
แปลกตา เหตุการณ์อัศจรรย์ที่ดูเหมือนเกิดขึ้นจริง หรือแม้แต่เสียงสวดมนต์
และคำสอนที่ฟังแล้วรู้สึกศรัทธาอย่างมาก แต่กลับไม่สามารถระบุได้
ชัดเจนว่าใครเป็นผู้พูด หรือมาจากที่ใด

สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องไกลตัวอีกต่อไป โดยเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุที่ใช้
โทรศัพท์มือถือหรือสื่อออนไลน์ในการติดตามข่าวสารและธรรมะในชีวิต
ประจำวัน เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อมักมีพลังทางจิตใจสูง
ทำให้รู้สึกสบายใจ อ่อน หรือเกิดความศรัทธาได้ง่าย แต่ในขณะเดียวกัน
ก็อาจทำให้เราเชื่อข้อมูลบางอย่างโดยไม่ทันได้ตั้งคำถามว่า สิ่งที่เห็นนั้น
เป็นเรื่องจริง หรือเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้เหมือนจริงกันแน่

AI กับการก่อรูปความเชื่อ

ดังนั้น การรับสื่อที่เกิดจาก AI ต้องทำความเข้าใจกลไกของ AI ที่มีผล
ต่อความเชื่อของเราเสียก่อน AI สามารถมีอิทธิพลต่อ “การก่อตัวของ
ความเชื่อ” ของผู้คนได้หลายทาง ไม่ได้เกิดขึ้นแบบตรงไปตรงมา แต่ค่อย ๆ
แทรกซึมผ่านการใช้งานในชีวิตประจำวัน เช่น การพูดคุยกับแชทบอท
การค้นหาข้อมูล หรือการอยู่ในชุมชนออนไลน์ที่มี AI เข้ามาช่วยจัดการ
ข้อมูล ในหลายกรณี AI มีแนวโน้มที่จะ “สะท้อนและยืนยันความเชื่อเดิม”
ของผู้ใช้มากกว่าท้าทายความคิดเดิม ทำให้เรารู้สึกหรือหลงไปว่าความ

เชื่อของเราถูกต้องมากขึ้น สิ่งนี้อาจช่วยสร้างความมั่นใจ แต่ในอีกด้านหนึ่งก็อาจทำให้มุมมองเราแคบลงโดยไม่รู้ตัว² หรืออาจทำให้จมดิ่ง หล่มหลง จนไปถึงมกมายเลยก็อาจเป็นได้

นอกจากนี้ เนื้อหาทางศาสนาที่สร้างโดย AI มักมีลักษณะเปิดกว้าง และเน้นความเป็นสากลมากขึ้น ส่งเสริมความเข้าใจร่วมกันระหว่างความเชื่อที่หลากหลาย แต่ในขณะเดียวกัน รายละเอียดเชิงหลักธรรมที่ซับซ้อน อาจถูกลดทอนลงจนเรียบง่ายเกินไป จนทำให้ไม่เข้าถึงแก่นแท้ของหลักศาสนา³

ที่สำคัญ AI ยังมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านการสร้าง “ชุมชนออนไลน์รูปแบบใหม่” หรือวัฒนธรรมทางศาสนาที่ผสมผสานเทคโนโลยีเข้ากับความเชื่อ ทำให้รูปแบบการศรัทธาไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในพื้นที่ทางกายภาพอีกต่อไป⁴ เช่น กลุ่มไลฟ์สตรีมมิ่งและวีดิโอสอนออนไลน์ หรือ กลุ่มถาม-ตอบปัญหาธรรมะ

AI กับการปฏิบัติศาสนกิจ

ในด้านการปฏิบัติทางศาสนา งานวิชาการพบว่า AI มีบทบาททั้งด้านบวกและด้านลบที่ต้องระวัง ในด้านที่เป็นประโยชน์ AI ช่วยให้ผู้คนเข้าถึงความรู้ทางศาสนาได้ง่ายขึ้น เช่น การอธิบายคำสอน การแปลเนื้อหา หรือการสนับสนุนการเรียนรู้ทางจิตวิญญาณ ซึ่งช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่⁵ ผู้สูงอายุที่เดินเหินไม่สะดวก หรือไม่มีลูกหลานพาไปวัดก็สามารถปฏิบัติศาสนกิจเสมือนผ่านรูปแบบออนไลน์ได้ อย่างไรก็ตาม

การปฏิบัติศาสนกิจรูปแบบใหม่นี้ก็ถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับ “ความแท้จริง” ของประสบการณ์ทางศาสนา เมื่อ AI เข้ามาเป็นตัวกลางมากขึ้น เพราะศาสนาไม่ได้เป็นเพียงข้อมูล แต่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ความศรัทธา และการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน

อีกด้านหนึ่งที่สำคัญไม่แพ้กันคือ AI เข้ามามีบทบาทในการตีความหรือให้คำแนะนำทางศาสนามากเกินไป อาจเกิดความเสี่ยงด้านความถูกต้องของคำสอน และอาจทำให้มนุษย์พึ่งพาเทคโนโลยีแทนการใช้วิจารณญาณของตนเองน้อยลง ด้วยเหตุนี้ แนวทางทางจริยธรรมในหลายศาสนาจึงเสนอว่า การใช้ AI ควรตั้งอยู่บนหลักความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความยุติธรรม และความอ่อนน้อมไหวทางวัฒนธรรม มากกว่าการยอมรับหรือปฏิเสธเทคโนโลยีแบบสุดโต่ง^{1,5}

ศรัทธาและปัญญา: เดินไปด้วยกันในยุค AI

ศรัทธายังคงเป็นที่พึ่งทางใจที่สำคัญ โดยเฉพาะในชีวิตของผู้สูงอายุ แต่ในโลกยุคปัจจุบันที่ข้อมูล ภาพ และเสียงสามารถถูกสร้างขึ้นได้อย่างแนบเนียนด้วยเทคโนโลยี AI สิ่งที่เราเห็นหรือได้ยินอาจไม่ใช่ความจริงทั้งหมดเสมอไป

ดังนั้น ศรัทธาเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอเหมือนในอดีต แต่ต้องมี “ปัญญา” เข้ามาประกอบด้วย ปัญญาในที่นี้ไม่ใช่ความรู้เชิงเทคนิค หากแต่คือการรู้จักหยุดคิด ตั้งคำถาม และไม่เชื่อทุกอย่างทันทีที่เพียงเพราะมันดูน่าเชื่อถือหรือกระทบความรู้สึกศรัทธา

AI ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือทางเทคโนโลยี
แต่กำลังมีบทบาทต่อวิธีที่เรารับรู้ศาสนา
เข้าใจคำสอน และตัดสินใจว่า
สิ่งใดควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อ

เมื่อศรัทธาและปัญญาเดินไปด้วยกัน เรายังคงมีที่ยึดเหนี่ยว
ทางใจที่มั่นคง ขณะเดียวกันก็ไม่หลงไปกับภาพลวงหรือข้อมูลที่ถูกสร้าง
ขึ้นในโลกดิจิทัล ทำให้สามารถใช้ชีวิตร่วมกับเทคโนโลยีใหม่ได้อย่าง
มั่นใจ สมดุล และไม่หวั่นไหวต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้น
อย่างรวดเร็ว

About Me

ปริญญาด้าน Demography เป็นนักวิจัยข้าม
วัฒนธรรม สนใจผลพวงของความแตกต่างทางวัฒนธรรม
ที่เกิดจากการย้ายถิ่นและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง
ประชากรสู่สังคมสูงอายุที่สัมพันธ์กับสุขภาวะของ
บุคคลและสังคมในมิติของการอยู่ร่วมกันท่ามกลาง
ความหลากหลายทางวัฒนธรรม การสูงวัยข้ามชาติ
และทุนทางวัฒนธรรมในการดูแลผู้สูงอายุ โดยยึดมั่นว่า
“วัฒนธรรม” เป็นกุญแจสำคัญในการถอดรหัสการสื่อสาร
ความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมในทุกช่วงชีวิตของมนุษย์

ศร. ดร.ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์

อาจารย์ประจำหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย

รายการอ้างอิง

- Ahmed, S., Sumi, A. A., & Aziz, N. (2024). Exploring Multi-Religious Perspective of Artificial Intelligence. *Theology and Science*, 23, 104-128. <https://doi.org/10.1080/14746700.2024.2436783>
- Alkhouri, K. I. (2024). The Role of Artificial Intelligence in the Study of the Psychology of Religion. *Religions*. <https://doi.org/10.3390/rel15030290>
- Tsuria, R., & Tsuria, Y. (2024). Artificial Intelligence's Understanding of Religion: Investigating the Moralistic Approaches Presented by Generative Artificial Intelligence Tools. *Religions*. <https://doi.org/10.3390/rel15030375>
- Rähme, B., & Prohl, I. (2025). Religious studies approaches to the intersection of artificial intelligence and religion: formations analogous to religion. *Religion*, 55, 573 - 595. <https://doi.org/10.1080/0048721x.2025.2506893>
- Chanda, A. (2025). Religion and technology: ethical implications of integrating artificial intelligence into religious practice and experience. *IJORESH Indonesian Journal of Religion Spirituality and Humanity*. <https://doi.org/10.18326/ijores.v4i1.25-54>

พายุংเข้าวัด: บทสวด ดีวา พระยุง

เมื่อยุงเข้าวัดและบทสวดขึ้นเวทีคอนเสิร์ต

ช่วงนี้โลกอินเทอร์เน็ตไทยเหมือนกำลังทดลองความอดทนของศีลธรรม โดยมีคลิปหนึ่งเอาบทสวดมนต์ไปทำเป็นเพลงสไตล์ร็อกตีวาระดับโลก อีกคลิปหนึ่งเอายุงหรือแมลงมาทำท่าทางคล้ายพระสงฆ์ อยู่ในบรรยากาศวัด สวดมนต์ นั่งสำรวม หรือทำกิจกรรมบางอย่างที่เราเห็นแล้วรู้ทันทีว่ากำลังเล่นกับภาพจำของพระ

สิ่งที่น่าสนใจคือ คลิปเหล่านี้ไม่ได้ถูกปฏิเสธอย่างรุนแรง ตรงกันข้ามหลายคลิปกลับมีคนดูจำนวนมาก มีคนแชร์ มีคนคอมเมนต์ซ้ำ และบางคนถึงขั้นชมว่า “สร้างสรรค์” หรือ “ไอเดียบรรเจิด” ถ้ามองแบบผิวเผิน เราอาจสรุปว่าคนไทยเปลี่ยนไปแล้ว หรือศาสนาไม่ศักดิ์สิทธิ์เหมือนเดิมแล้ว แต่คำตอบแบบนั้นง่ายเกินไป เพราะในความเป็นจริง คนไทยจำนวนมากยังอ่อนไหวกับการหยิบยกเรื่องศาสนามาใช้อยู่มาก โดยเฉพาะเมื่อเกี่ยวกับพระสงฆ์ บทสวด พระพุทธรูป วัด หรือพิธีกรรมสำคัญ

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์เหล่านี้ไม่ได้ถูกอ่านผ่านกรอบศาสนาเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่ถูกอ่านผ่านกรอบของวัฒนธรรมโลกออนไลน์ไปพร้อมกัน คำถามสำคัญจึงไม่ใช่เพียงว่า “ตลกหรือไม่ตลก” หรือ “บาปหรือไม่บาป” แต่คือ เมื่อศาสนาเข้าสู่โลกออนไลน์ ความศักดิ์สิทธิ์จะถูกจัดวางใหม่อย่างไร

สราวดี ไกรเสมอ

พุทธศาสนาในไทยเป็นทั้งของสูง ของคั่นเคย และของใกล้ตัว

ในสังคมไทยพุทธศาสนาไม่ได้เป็นเพียงความเชื่อส่วนบุคคล แต่เป็นส่วนหนึ่งของภาษา ครอบครัว โรงเรียน พิธีกรรม และความทรงจำร่วมของผู้คนจำนวนมาก งานสำรวจของ Pew Research Center พบว่าชาวพุทธในไทยจำนวนมากมองว่าศาสนาพุทธมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาติและความเป็นไทย¹

นั่นหมายความว่าเมื่อคนไทยรู้สึกว่าศาสนาถูกลบหลู่ ความรู้สึกนั้นมักไม่ได้เป็นเพียงเรื่องความเชื่อส่วนตัว แต่ยังเกี่ยวข้องกับพื้นที่ทางวัฒนธรรมและความรู้สึกร่วมของสังคมด้วย พระสงฆ์ บทสวด วัด และพิธีกรรม จึงไม่ได้เป็นเพียงสัญลักษณ์ทางศาสนา แต่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันและความทรงจำของผู้คน

ในอีกด้านหนึ่ง พุทธศาสนาในไทยก็เป็นทั้ง “ของสูง” และ “ของใกล้ตัว” เราเห็นบทสวดในงานศพ เห็นพระในสื่อ เห็นธรรมะในพื้นที่สาธารณะ และเห็นศาสนาในโลกออนไลน์อยู่เสมอ ความคุ้นเคยนี้ทำให้พุทธศาสนามีโอกาสถูกหยิบมาเล่าใหม่ในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น แต่ก็ทำให้เส้นแบ่งระหว่าง “การทำให้เข้าถึงง่าย” กับ “การทำให้กลายเป็นของเล่น” บางลงเช่นกัน

AI ยิ่งทำให้เส้นแบ่งดังกล่าวบางลงกว่าเดิม เพราะสามารถสร้างภาพเสียง และสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีต้นทุนต่ำ จนทำให้คำถามเรื่องความเหมาะสม ความเคารพ และความสร้างสรรค์ กลายเป็นประเด็นที่สังคมต้องพิจารณาอย่างจริงจัง

จากบทสวดมนต์สู่เสียงดิวา: ทำไมคนฟังแล้วไม่โกรธเสมอไป

กรณีเอาบทสวดมนต์ไปทำเป็นเพลงในสโตนักร้องดัง เช่น เสียงแนว Mariah Carey หรือ Whitney Houston เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการที่ “ศาสนา” ถูกย้ายจากบริบทพิธีกรรมไปสู่บริบทความบันเทิง ในวัดหรือในงานศพ บทสวดคือเสียงของพิธีกรรม เป็นเสียงของความสงบ ความตาย

บุญกุศล และการเชื่อมต่อกับโลกทางธรรม แต่เมื่อบทสวดเดียวกันถูกใส่ทำนองแบบดิวา ใส่ลูกคอ และพลังเสียงแบบเวทีกอนเสิร์ต ความหมายก็เปลี่ยนไปทันที

สิ่งที่เกิดขึ้นไม่ใช่เพียงบทสวดกลายเป็นเพลง แต่คือบทสวดถูกแปลงให้เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นแบบใหม่ ผู้ฟังบางคนไม่ได้ฟังเพื่อพิจารณาธรรมะหรือเข้าร่วมพิธีกรรม แต่ฟังเพราะมันแปลก มันเพราะ และมีความขัดกันอย่างน่าตกใจระหว่างโลกของวัดกับโลกของเวทีคอนเสิร์ต นั่นคือเหตุผลที่คนจำนวนหนึ่งไม่รู้สึกว่าคลิปปแบบนี้ลบหลู่ เพราะในสายตาของเขามันไม่ได้ลดความศักดิ์สิทธิ์ของบทสวด แต่ทำให้บทสวด “ขลังแบบใหม่” หรือ “น่าฟังมากยิ่งขึ้น” ผู้ชมบางคนจึงมองว่า AI กำลังทำให้สิ่งที่เคยอยู่ในวัดออกมาเจอคนรุ่นใหม่ในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย

อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญไม่ได้อยู่ที่ศาสนาเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับสิทธิของบุคคลและความโปร่งใสของสื่อด้วย YouTube กำหนดให้ผู้สร้างเนื้อหาต้องเปิดเผยเมื่อมีการใช้ AI สร้างหรือดัดแปลงเนื้อหาที่อาจทำให้ผู้ชมเข้าใจผิดว่าเป็นบุคคลหรือเหตุการณ์จริง โดยเฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้องกับภาพหรือเสียงของบุคคล² ดังนั้นต่อให้ผู้ชมรู้สึกสนุกกับบทสวดเวอร์ชันดิวา คำถามเรื่องการใช้เสียงคนดังโดยไม่ได้รับอนุญาตก็ยังเป็นประเด็นที่ไม่ควรถูกมองข้าม

พระยุง: เมื่อมุกตลกไม่ได้เล่นกับเสียง แต่เล่นกับสมณเพศ

หากบทสวดเวอร์ชันดิวายังถูกมองว่าเป็นการทดลองทางเสียง กรณี “พระยุง” หรือแมลงเลียนแบบพระสงฆ์ก็เป็นอีกระดับหนึ่ง เพราะมันไม่ได้เกี่ยวข้องกับเพียงบทสวดหรือทำนอง แต่พาดพิง “ภาพตัวแทนของพระสงฆ์” พระสงฆ์ในสังคมไทยไม่ได้เป็นเพียงบุคคลที่แต่งกายด้วยผ้าเหลือง แต่เป็นสถานะทางศาสนาและวัฒนธรรมที่มีความหมายสูง จีวร ศีรษะโล้น ทาน้ำง สำรวม การสวดมนต์ และบรรยากาศของวัด ล้วนเป็นสัญลักษณ์ที่คนไทยเข้าใจได้ทันที

เมื่อผู้ชมรู้ว่าเป็น AI ความรู้สึกทางศีลธรรมมัก เปลี่ยนไป ผู้คนจำนวนมากรู้สึกว่า เป็นเพียงโลกสมมติ

เมื่อ AI เอาเยื้องหรือแมลงมาใส่ในสัญลักษณ์เหล่านี้ ความตลกจึงเกิดจากการชนกันของสองโลกที่แตกต่างกันอย่างสุดขั้ว ด้านหนึ่งคือโลกของสมณเพศ ความสำรวม และความศักดิ์สิทธิ์ อีกด้านหนึ่งคือโลกของแมลงตัวเล็ก ๆ ที่คนส่วนใหญ่มองว่าน่ารำคาญ ความขำจึงเกิดขึ้นจากความ “ผิดที่ผิดทาง” อย่างรุนแรง

แต่ในขณะเดียวกัน ความไม่สบายใจก็เกิดขึ้นจากเหตุผลเดียวกัน เพราะสำหรับผู้ศรัทธาบางคน การนำภาพแทนของพระสงฆ์ไปเชื่อมโยงกับสิ่งที่ถูกมองว่าต่ำต้อย ไร้สาระ หรือไม่น่าเคารพ อาจถูกมองว่าเป็นการลดทอนคุณค่าของสมณเพศ ประเด็นนี้ไม่ใช่เรื่องสมมติ เพราะเคยมีกรณีที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขอให้ตำรวจไซเบอร์ตรวจสอบภาพ AI ที่สร้างให้พระสงฆ์เล่นกีตาร์ แข่งมอเตอร์ไซด์ หรือทำกิจกรรมที่ถูกมองว่าไม่เหมาะสม โดยให้เหตุผลว่าอาจส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของพุทธศาสนิกชนและภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์³

สิ่งที่น่าสนใจคือ เมื่อผู้ชมรู้ว่าเป็น AI ความรู้สึกทางศีลธรรมมักเปลี่ยนไป ผู้คนจำนวนมากรู้สึกว่า เป็นเพียงโลกสมมติ เป็นการดู หรือเป็นเรื่องที่ไกลจากความจริงเกินกว่าจะเอาจริงจัง อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกทางศาสนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่า “จริงหรือปลอม” เพียงอย่างเดียว บางสิ่งแม้จะเป็นภาพตัดต่อหรือภาพที่สร้างขึ้นอย่างชัดเจน ก็ยังสามารถทำให้ผู้คนรู้สึกถูกกระทบได้ หากนำสัญลักษณ์ที่ตนเคารพไปอยู่ในบริบทที่ไม่เหมาะสม

ในเชิงกฎหมายไทย การคุ้มครองภาพแทนของสมณเพศเป็นประเด็นที่มีความสำคัญมาอย่างต่อเนื่อง โดยประมวลกฎหมายอาญามาตรา 208 ได้กล่าวถึงการแสดงตนเป็นภิกษุ สามเณร หรือนักบวชโดยมิชอบ⁴ แม้กรณี “พระยูง AI” จะไม่เข้าองค์ประกอบโดยตรง แต่ก็สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยให้ความสำคัญกับการปกป้องความหมายและคุณค่าของสมณเพศอย่างมาก

วัดไม่ได้อยู่นอกโลกออนไลน์อีกต่อไป

ในอดีตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์มักมีขอบเขตทางกายภาพค่อนข้างชัด วัดคือวัด โบสถ์คือโบสถ์ ศาลาคือศาลา และพิธีกรรมก็มักเกิดขึ้นในเวลาและสถานที่เฉพาะ แต่ในปัจจุบันขอบเขตเหล่านี้ถูกทำให้ยืดหยุ่นมากขึ้น เราฟังบทสวดจาก YouTube ก่อนนอน ดูพระเทศน์ผ่าน Facebook Live ส่งคลิปธรรมะใน Line หรือเปิด TikTok ดูคอนเทนต์สายมู ศาสนาจึงไม่ได้ดำรงอยู่เฉพาะในวัดอีกต่อไป แต่ได้เคลื่อนสู่โลกออนไลน์อย่างเต็มรูปแบบ

งานศึกษาว่าด้วยบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์กับภูมิทัศน์ศาสนาในกรุงเทพมหานคร เสนอว่า สื่อออนไลน์กำลังกลายเป็นพื้นที่สำคัญของกิจกรรมและการสื่อสารทางศาสนา โดยพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่องผี วัตถุมงคล และศาสนาประชาชนนิยมรูปแบบต่าง ๆ ล้วนปรับตัวเข้าสู่สื่อส่วนบุคคลมากขึ้น⁵ สิ่งที่เกิดขึ้นจึงไม่ใช่การที่เทคโนโลยีเข้ามาแทนที่ศาสนา แต่เป็นการที่ศาสนาถูกย้าย ถูกแปลง และถูกจัดวางใหม่ในโลกออนไลน์

เมื่อวัดเข้าสู่โลกออนไลน์ วัดก็ต้องเผชิญกับกติกาของโลกออนไลน์ ซึ่งแตกต่างจากเดิม ในวัดเราให้คุณค่ากับความสำรวม ความเจียม ความเหมาะสม และเจตนา แต่ในโลกสื่อออนไลน์ สิ่งที่ได้รับรางวัลกลับเป็นความสนใจ การหยุดดู การแชร์ การแสดงความคิดเห็น และความชื่นชอบ ระบบไม่ได้ประเมินว่าเนื้อหานั้นมีความลึกซึ้งเพียงใด แต่ประเมินจากความสามารถในการดึงดูดความสนใจของผู้ชม

ด้วยเหตุนี้ คอนเทนต์ทางศาสนาจึงมักมีกระแสมากกว่าคอนเทนต์ทั่วไป เพราะไม่ได้เริ่มต้นจากศูนย์ แต่มี “ทุนทางความหมาย” ที่ผู้ชมจำนวนมากรู้จักอยู่แล้ว เพียงแค่เห็นจิวร เห็นศาลา เห็นท่าทางสวดมนต์ หรือได้ยินทำนองบทสวด ผู้ชมก็สามารถเข้าใจได้ทันทีว่าเนื้อหาที่กำลังเล่นกับอะไร ความคุ้นเคยดังกล่าวทำให้เนื้อหาเหล่านี้เหมาะกับการทำวิดีโอสั้นที่ต้องการการสื่อสารอย่างรวดเร็วและทรงพลัง

ระบบประมวลผลของปัญญาประดิษฐ์ (AI Algorithm) ชอบสิ่งที่เป็นกระแสนิยม

คอนเทนต์อย่างบทสวดตีวาทหรือพระยงมีคุณสมบัติที่สื่อออนไลน์ชื่นชอบอย่างมาก เพราะเข้าใจง่ายภายในไม่กี่วินาที มีภาพจำที่ชัดเจน มีความขัดกันของความหมาย และกระตุ้นอารมณ์ได้ทันที ผู้ชมไม่จำเป็นต้องมีความรู้ด้านศาสนาอย่างลึกซึ้งก็สามารถเข้าใจได้ว่าความแปลกประหลาดของเนื้อหาอยู่ตรงไหน

งานศึกษาที่เปรียบเทียบ YouTube Shorts กับวิดีโอรูปแบบปกติพบว่า Shorts มีแนวโน้มเป็นพื้นที่ของเนื้อหาความบันเทิงและมีรูปแบบการสร้างการมีส่วนร่วมที่แตกต่างจากวิดีโอทั่วไป⁶ ขณะที่งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งพบว่า ระบบแนะนำเนื้อหาของ YouTube Shorts มีแนวโน้มผลักดันเนื้อหาที่สร้างอารมณ์เชิงบวกหรือเป็นกลาง และส่งเสริมเนื้อหาที่มีการตอบสนองสูงจากผู้ชม⁷

แม้งานวิจัยเหล่านี้ไม่ได้ศึกษากรณีบทสวดตีวาทหรือพระยงโดยตรง แต่ช่วยอธิบายได้ว่าทำไมเนื้อหาที่แปลกใหม่ สนุก และชวนถกเถียง จึงได้รับความนิยมอย่างรวดเร็วในโลกออนไลน์ เพราะสำหรับระบบประเมินผลของ AI สิ่งสำคัญไม่ใช่ว่าผู้ชมเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย แต่คือการทำผู้ชมยังคงมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหานั้น

ในโลกออนไลน์ความขัดแย้งจึงกลายเป็นคอนเทนต์ที่ทำให้คนกลุ่มหนึ่งหัวเราะ อีกกลุ่มหนึ่งไม่พอใจ และอีกกลุ่มหนึ่งเข้ามาโต้เถียงว่า “คิดมากไปหรือไม่” คอนเทนต์นั้นมีแนวโน้มได้รับการส่งต่อมากขึ้น ศาสนาที่เคยอยู่ในพื้นที่ของความสงบจึงถูกดึงเข้าสู่โลกออนไลน์ การแฉงตื้อ การนินยอตวิว และการแสดงความคิดเห็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ด้วยเหตุนี้ การทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา และโลกออนไลน์ที่มีระบบ AI จึงไม่ใช่เพียงการพิจารณาตัวเนื้อหาเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาบริบทของสื่อที่เป็นตัวกำหนดว่าอะไรจะถูกมองเห็น อะไรจะกลายเป็นกระแสในเวลาอันรวดเร็ว

ความสร้างสรรค์กับการลบหลู่ไม่ได้อยู่คนละฝั่งเสมอไป

สิ่งที่ทำให้ประเด็นนี้ซับซ้อนคือ เราไม่สามารถตัดสินทุกอย่างด้วยสูตรง่าย ๆ ว่า “แต่ต้องศาสนาเท่ากับผิด” หรือ “เป็น AI เท่ากับไม่เป็นไร” เพราะทั้งสองไม่มีเส้นตัดสินที่ตายตัว ศาสนาไม่ควรถูกขึ้นหิ้งจนไม่สามารถแตะต้อง เอามาเล่าใหม่ ตีความใหม่ หรือสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ได้ ขณะเดียวกันศาสนาก็ไม่ควรถูกใช้เป็นเพียงคอนเทนต์ราคาถูกลำหรับเรียกยอดวิว โดยไม่รับผิดชอบต่อความรู้สึกของผู้ศรัทธา การนำทสวดมาทำเป็นเพลงอาจสร้างความสนใจให้คนรุ่นใหม่ แต่ก็อาจทำให้บทสวดถูกฟังเป็นเพียงคอนเทนต์บันเทิง การนำพระสงฆ์มาเป็นตัวละครในการ์ตูนหรือคอนเทนต์ AI อาจเป็นการวิพากษ์สังคมอย่างมีชั้นเชิง แต่ก็อาจกลายเป็นการลดทอนคุณค่าของสมณเพศได้เช่นกัน

ดังนั้น คำถามสำคัญจึงอาจไม่ใช่ “ทำได้หรือไม่” แต่คือ “ทำด้วยวัตถุประสงค์อะไร” หากทำด้วยความเข้าใจบริบท มีความเคารพ เปิดเผยการใช้ AI อย่างโปร่งใส และไม่มุ่งสร้างความเสื่อมเสีย งานนั้นอาจถูกมองว่าเป็นความสร้างสรรค์ร่วมสมัย แต่หากทำโดยมุ่งเพียงเรียกความสนใจในช่วงไม่กี่วินาทีแรก ความสร้างสรรค์ก็อาจกลายเป็นเพียงการบริโภคศรัทธาอย่างฉาบฉวย

ความเคารพไม่ได้หมายความว่าต้องเคร่งเครียดตลอดเวลา และอารมณ์ขันก็ได้หมายความว่าต้องไร้ความรับผิดชอบเสมอไป เราสามารถมีอารมณ์ขันกับศาสนาได้ หากอารมณ์ขันนั้นตั้งอยู่บนความเข้าใจในความหมายของสิ่งที่กำลังนำมาใช้ แต่เมื่อใดที่เราไม่รู้ที่กำลังทำอะไร

ไม่เข้าใจว่าทำไมผู้คนบางกลุ่มจึงรู้สึกเจ็บปวดหรือไม่สบายใจ เมื่อนั้นมุกตลกอาจกลายเป็นการดูหมิ่นศาสนาโดยไม่รู้ตัว

คนที่หัวเราะกับคอนเทนต์ประเภทบทสวด AI หรือพระยุง ไม่ได้จำเป็นต้องเป็นคนไร้ศรัทธา ขณะที่คนที่รู้สึกไม่สบายใจก็ได้จำเป็นต้องเป็นคนหัวโบราณ ทั้งสองฝ่ายอาจกำลังปกป้องคุณค่าคนละชุด ฝ่ายหนึ่งปกป้องพื้นที่แห่งความเคารพและความศักดิ์สิทธิ์ อีกฝ่ายหนึ่งปกป้องพื้นที่แห่งความสร้างสรรค์และเสรีภาพในการสื่อสาร ความท้าทายจึงอยู่ที่การสร้างพื้นที่สนทนาที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายสามารถอยู่ร่วมกันได้ โดยไม่ผลักอีกฝ่ายให้กลายเป็นตัวตลกหรือศัตรูทางวัฒนธรรม

ศาสนาไม่ควรกลัว AI แต่ต้องรู้เท่าทัน AI

AI ไม่ได้เป็นศัตรูของศาสนา ตรงกันข้าม AI อาจช่วยให้ธรรมะเข้าถึงผู้คนได้มากขึ้น ช่วยสร้างสื่อการเรียนรู้ ช่วยแปลเนื้อหา ช่วยอธิบายหลักธรรมที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่ายขึ้น หรือแม้แต่ช่วยอนุรักษ์องค์ความรู้ทางศาสนาและวัฒนธรรม ปัญหาจึงไม่ได้อยู่ที่ตัวเทคโนโลยีแต่อยู่ที่วิธีที่มนุษย์เลือกใช้เทคโนโลยีนั้น AI เปรียบเสมือนเครื่องขยายเสียง หากผู้ใช้มีความเข้าใจและความรับผิดชอบ AI ก็สามารถขยายคุณค่าที่ดีออกไปได้ แต่หากผู้ใช้มองศาสนาเป็นเพียงคอนเทนต์ตลก และมีเจตนาไม่ดี AI ก็ทำให้เกิดความเข้าใจแบบผิด ๆ และขยายวงกว้างได้

ด้วยเหตุนี้ การรู้เท่าทัน AI จึงไม่ควรจำกัดอยู่เพียงเรื่องเทคนิคการสร้างภาพ หรือการเขียนคำสั่ง แต่ควรรวมถึงเรื่องจริยธรรมด้วย

เราไม่สามารถตัดสินทุกอย่างด้วย สูตรง่าย ๆ ว่า “แต่ต้องศาสนาเท่ากับผิด” หรือ “เป็น AI เท่ากับไม่เป็นไร”

เราจำเป็นต้องเข้าใจว่าสิ่งที่ AI สร้างขึ้นมีน้ำหนักทางสังคมอย่างไร มีประวัติศาสตร์และความหมายเชื่อมโยงกับผู้คนกลุ่มใด และมีเส้นแบ่งบางอย่างที่ไม่ควรถูกลบหลู่ โดยปราศจากความตระหนักรู้

ในยุคที่ AI สามารถสร้างภาพ คลิปเสียง หรือวิดีโอ อาจไม่สำคัญเท่าจริยธรรมในการตัดสินใจว่า “ควรทำหรือไม่” ความรับผิดชอบ และจริยธรรม จึงกลายเป็นทักษะสำคัญไม่แพ้ความคิดสร้างสรรค์

รายการอ้างอิง

- 1 Evans, J., Starr, K. J., Corichi, M., & Miner, W. (2023, September 12). Buddhism, Islam and religious pluralism in South and Southeast Asia. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/religion/2023/09/12/buddhism-islam-and-religious-pluralism-in-south-and-south-east-asia/>
- 2 The YouTube Team. (2024, March 18). How we're helping creators disclose altered or synthetic content. YouTube Blog. <https://blog.youtube/news-and-events/disclosing-ai-generated-content/>
- 3 Bangkok Biznews. (2023, November 7). สำนักพุทธฯ ร้อง ตร.ไซเบอร์ ตรวจสอบภาพ AI พระเถลิงที่ดำรงฯ จยย. <https://www.bangkokbiznews.com/news/news-update/1097674>
- 4 Siam Legal International. (n.d.). Criminal Code: Religion (Sections 206–208). Thailand Law Library. <https://library.siam-legal.com/thai-law/criminal-code-religion-sections-206-208/>
- 5 Agarwal, R., & Jones, W. J. (2022). Social media's role in the changing religious landscape of contemporary Bangkok. *Religions*, 13(5), Article 421. <https://doi.org/10.3390/rel13050421>
- 6 Vioulot, C., Elmas, T., Bilogrevic, I., & Humbert, M. (2024). Shorts vs. regular videos on YouTube: A comparative analysis of user engagement and content creation trends. *arXiv*. <https://arxiv.org/html/2403.00454v1>
- 7 Cakmak, M. C., Agarwal, N., & Poudel, D. (2025). Investigating algorithmic bias in YouTube Shorts. *arXiv*. <https://arxiv.org/abs/2507.04605>

About Me

จบปริญญาเอกสาขาวิชาภาษาศาสตร์ ปัจจุบันสอนและทำวิจัยเรื่องเสียงพูด การเปลี่ยนแปลงของภาษา และความเป็นพหุภาษา ความสนใจหลักคือการทำความเข้าใจว่าภาษาเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และการใช้ชีวิตของผู้คนอย่างไร นอกจากงานด้านภาษาศาสตร์ ยังสนใจเรื่อง AI เพราะมองว่าเทคโนโลยีนี้ ไม่ใช่แค่เครื่องมือ แต่เป็นสิ่งที่เปลี่ยนวิธีที่เราศึกษาภาษา เข้าถึงข้อมูล และสื่อสารกัน โดยเชื่อว่าการมาของ AI จะส่งผลกระทบต่อผู้คนและสังคม ทั้งในแง่ที่เปิดโอกาสใหม่ ๆ และในแง่ความท้าทายต่อการเรียนรู้และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว

ผศ.ดร.สราวุธ ไกรสม

อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาศาสตร์
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย

เมื่อ AI แฝงอิทธิพลเข้าไปในกิจกรรมของมนุษย์เกือบทุกด้าน งานแปลภาษาคือพื้นที่หนึ่งที่คุณสัมผัสได้ถึงเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรมที่สุด ระบบแปลภาษาด้วยเครื่อง โดยเฉพาะการแปลด้วยโครงข่ายประสาทเทียม หรือ Neural Machine Translation ได้พัฒนาก้าวไกลจากการแปลแบบคำต่อคำที่แข็งกระด้าง มาสู่การแปลที่อ่านลื่นไหลเป็นธรรมชาติ และเข้าใจบริบทของประโยคได้ดีขึ้นมาก แต่เมื่อนำเครื่องมือชนิดนี้เข้าไปใช้กับ “ตัวบทศาสนา” คำถามที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้จบลงที่ความถูกต้องตามหลักภาษาเพียงอย่างเดียว หากยังต้องถามต่อไปว่า เครื่องจักรซึ่งไม่มีหัวใจจะเข้าใจความหมายเชิงศรัทธา ความศักดิ์สิทธิ์ บริบททางวัฒนธรรม และน้ำหนักทางเทววิทยาของถ้อยคำเหล่านั้นได้สักเพียงใด การแปลตัวบทศาสนาจึงเป็นเวทีที่ฉายให้เห็นทั้งศักยภาพและขอบเขตจำกัดของ AI อย่างชัดเจนยิ่งกว่างานแปลประเภทอื่น

ตัวบทศาสนานั้นแตกต่างจากข้อเขียนทั่วไปโดยพื้นฐาน เพราะมิได้

ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดข้อมูล แต่ยังเป็นเครื่องกำกับความเชื่อ พิธีกรรม อัตลักษณ์ของชุมชน และสายสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การแปลคัมภีร์ คำสอน บทสวด หรือถ้อยคำทางศาสนา จึงต้องรักษาทั้งความหมายตามตัวอักษรและความหมายแฝงที่สั่งสมผ่านประวัติศาสตร์อันยาวนานของชุมชนศรัทธานั้น ๆ ดังที่งานด้านการแปลศาสนาได้ชี้ไว้ว่า การแปลศาสนาย่อมมีทั้งสิ่งที่ “ได้เพิ่ม” และสิ่งที่ “สูญเสีย” เสมอ เพราะแต่ละภาษาต่างมีระบบความหมาย โลกทัศน์ และภูมิหลังทางวัฒนธรรมเป็นของตนเอง¹ ด้วยเหตุนี้ การแปลตัวบทศาสนาจึงเป็นมากกว่าแค่งานด้านภาษา ทว่าเป็นงานที่ตีความในการหลอมรวมความรู้ทางศาสนา ประวัติศาสตร์ ปรัชญา และจริยธรรมเข้าไว้ด้วยกันอย่างแยกออกมิได้

จะกล่าวว่า AI มีคุณต้องงานแปลก็มีใช้จะไม่จริง คุณค่าที่เด่นชัดที่สุดอยู่ที่ความรวดเร็วและความสามารถในการประมวลข้อมูลปริมาณมหาศาล AI ช่วยร่างคำแปลฉบับแรก ช่วยเทียบศัพท์ในหลายภาษา ตรวจสอบ

AI กับการแปลตัวบททางศาสนา

ในวันทีเทคโนโลยี
ก้าวเข้าสู่แดนแห่งศรัทธา

ณรงเดช พันระพุมมี

สอบความสอดคล้องของคำเฉพาะ และเปิดทางให้ผู้แปลเข้าถึงตัวบทจากภาษาอื่นได้สะดวกขึ้นกว่าเดิมมาก สำหรับชุมชนศาสนาขนาดเล็กหรือภาษาที่มีผู้เชี่ยวชาญน้อย AI อาจช่วยลดช่องว่างในการเข้าถึงความรู้ทางศาสนาได้ไม่ยาก ผู้ที่ต้องการศึกษาปรัชญาทางศาสนาหนึ่ง ๆ อาจอาศัย AI อธิบายคำศัพท์เบื้องต้น เปรียบเทียบสำนวนแปล หรือทำความเข้าใจโครงสร้างประโยคของคัมภีร์ในภาษาต่างประเทศได้เร็วกว่าการค้นคว้าด้วยตนเองทั้งหมด งานที่ศึกษาบทบาทของ AI ในเว็บไซต์แปลภาษาก็ยืนยันว่า AI กำลังกลายเป็นเครื่องมือสำคัญของระบบสื่อสารข้ามภาษา และการเข้าถึงข้อมูลในยุคนี้²

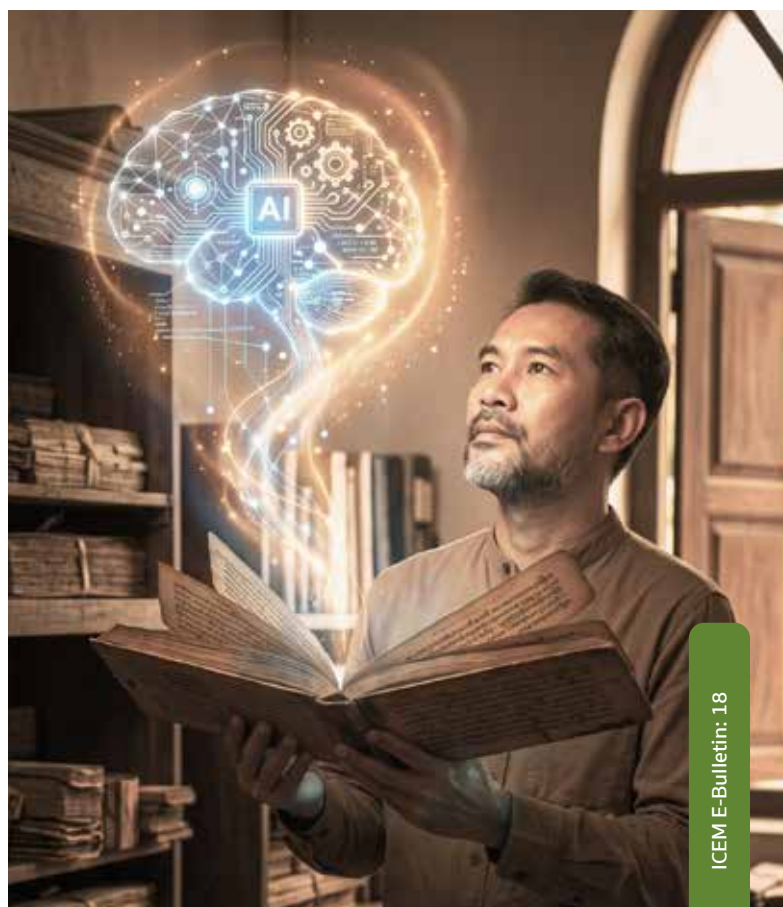
กระนั้นก็ดี ความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพของ AI ไม่ได้หมายถึงความถูกต้องเชิงศาสนาเสมอไป ปัญหาสำคัญอยู่ที่ AI เรียนรู้จากข้อมูลจำนวนมาก แต่ไม่มีศรัทธา ไม่มีประสบการณ์ทางพิธีกรรม และไม่มีความเข้าใจต่อความศักดิ์สิทธิ์ของตัวบทในแบบที่มนุษย์มี AI อาจแปลคำหนึ่งได้ถูกต้องตามพจนานุกรม แต่พลาดความหมายเฉพาะในบริบททางศาสนาไปอย่างน่าเสียดาย คำว่า พระเจ้า บาป บุญ กรรม นิพพาน วิญญาณ พันธสัญญา หรือธรรมะ ล้วนมีน้ำหนักทางความเชื่อและประวัติการตีความที่แตกต่างกันไปแต่ละศาสนาแต่ละนิกาย หาก AI เลือกคำแปลที่ดูใกล้เคียงแต่ไม่ตรงกับหลักคำสอน ความหมายก็อาจเบี่ยงเบนไปโดยไม่รู้ตัว งานศึกษาว่าด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการแปลคำศัพท์ศาสนาด้วยเครื่องจึงเน้นย้ำว่า การแปลศัพท์ศาสนาต้องอาศัยแนวทางเฉพาะ ไม่อาจพึ่งระบบแปลทั่วไปโดยปราศจากการตรวจทานได้³

ข้อจำกัดอีกประการหนึ่งซึ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน คือ AI มักไม่อาจตัดสินใจได้ในกรณีใดควรแปลตรงตามตัวอักษร กรณีใดควรแปลเชิงตีความ หรือกรณีใดควรรักษาคำเดิมไว้โดยไม่แปล คำบางคำอาจมีความหมายได้หลายระดับ ทั้งความหมายตามรูปศัพท์ ความหมายในคัมภีร์ ความหมายในพิธีกรรม และความหมายที่ชุมชนศรัทธาใช้กันจริงในชีวิตประจำวัน การเลือกคำแปลเพียงคำเดียวอาจสะท้อนจุดยืนทางศาสนาหรือทางนิกายโดยที่ผู้แปลเองก็ไม่รู้ตัว ตัวอย่างเช่น การแปลคำที่เกี่ยวข้องกับสถานะของพระเจ้า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเป้าหมายสูงสุดของชีวิต ย่อมส่งผลต่อความเข้าใจหลักคำสอนทั้งระบบ ผู้แปลจึงไม่ได้ทำหน้าที่เพียงผู้เปลี่ยนภาษา แต่เป็นผู้รับผิดชอบต่อการถ่ายทอดความเชื่อทั้งหมดทั้งหมด

เมื่อพิจารณาในแง่นี้ จึงควรมอง AI เป็น “ผู้ช่วย” มากกว่าจะยกให้เป็น “ผู้มีอำนาจตีความ” การใช้ AI แปลตัวบทศาสนาอย่างเหมาะสมควรเป็นความร่วมมือระหว่างมนุษย์กับเครื่องจักร กล่าวคือ AI อาจช่วย

สร้างร่างคำแปลหลายสำนวน ช่วยค้นคำเทียบเคียง หรือช่วยตรวจสอบความสม่ำเสมอของศัพท์ แต่การชี้ขาดความหมายขั้นสุดท้ายควรเป็นหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา นักศาสนา นักเทววิทยา หรือชุมชนศรัทธาที่เกี่ยวข้องโดยตรง แนวคิดเรื่องอนาคตของการแปลที่มนุษย์ทำงานร่วมกับ AI สอดคล้องกับมุมมองที่ว่า AI จะมีประโยชน์สูงสุดเมื่อถูกใช้เพื่อเสริมศักยภาพของมนุษย์ มิใช่เข้าแทนที่มนุษย์โดยสิ้นเชิง⁴ และในกรณีของตัวบทศาสนา หลักการนี้ยิ่งทวีความสำคัญ เพราะความผิดพลาดเพียงเล็กน้อยอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดทางหลักคำสอน หรือบิดเบือนความรู้สึกของผู้ศรัทธาโดยไม่ได้ตั้งใจ

นอกจากประเด็นเรื่องความถูกต้องแล้ว การนำ AI มาใช้กับตัวบทศาสนายังแฝงมิติทางจริยธรรมที่ลึกซึ้งกว่านั้นอีกชั้นหนึ่ง ตัวบทศาสนาจำนวนมากถูกนำไปใช้เป็นข้อมูลฝึกอบรมประมวลผลภาษาธรรมชาติ แต่คำถามที่ยังไม่มีคำตอบชัดเจนคือ ข้อมูลเหล่านั้นถูกนำมาใช้อย่างเหมาะสมหรือไม่ ได้ขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ชุมชนศาสนา หรือผู้ดูแลคัมภีร์แล้วหรือไม่ และระบบ AI เข้าใจขอบเขตอันละเอียดอ่อนของการใช้ตัวบทศักดิ์สิทธิ์มากเพียงใด Hutchinson⁵ เสนอว่าการนำตัวบทศาสนามาใช้ในงาน NLP จำเป็นต้องพิจารณาที่มาของข้อมูล ความอ่อนไหวทาง

“มนุษย์จะใช้ AI อย่างไรให้รับผิดชอบต่อศรัทธา และความหมายของตัวบทให้มากที่สุด”

วัฒนธรรม และความเสี่ยงที่ AI จะสร้างคำอธิบายทางศาสนาซึ่งดูน่าเชื่อถือแต่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ในบริบทของการเปลี่ยน ความเสี่ยงนี้ยิ่งเด่นชัด เพราะผู้ใช้ทั่วไปมักเชื่อโดยปริยายว่าคำแปลจาก AI เป็นกลาง ทั้งที่ในความเป็นจริง AI อาจสะท้อนอคติของข้อมูลที่ใช้ฝึก หรือเลือกถ้อยคำตามแนวคิดความที่ไม่สอดคล้องกับชุมชนศาสนาของผู้ใช้เองก็เป็นได้

อีกประเด็นหนึ่งที่ควรขบคิดคือเรื่องอำนาจทางศาสนา เมื่อ AI สามารถอธิบายคัมภีร์ แปลคำสอน หรือตอบคำถามทางศาสนาได้คล่องแคล่ว ผู้คนบางส่วนอาจเริ่มมอง AI เป็นแหล่งอ้างอิงทางศรัทธาโดยไม่ผ่านผู้รู้หรือสถาบันศาสนาเลย สิ่งนี้นำไปสู่คำถามว่า ใครเล่าควรมีสิทธิ์ตีความตัวบทศักดิ์สิทธิ์ และ AI ควรมีสถานะอย่างไรในกระบวนการนั้น งานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง AI กฎหมาย และศาสนา เสนอว่า การพัฒนา AI จำเป็นต้องมีการรอบจริยธรรมที่คำนึงถึงคุณค่าของมนุษย์และยอมรับผิดชอบต่อสังคมเป็นพื้นฐาน⁶ ส่วนงานที่ศึกษาสถาบันศาสนากับการจัดวางคุณค่าของ AI ในคริสตจักรอเมริกัน ก็สะท้อนภาพว่าชุมชนศาสนา กำลังต้องรื้อกับเทคโนโลยีใหม่อยู่ตลอดเวลา โดยต้องรักษาสมดุลระหว่างนวัตกรรมกับความเชื่อตรงต่อหลักศรัทธาเดิม⁷

ท่าทีของผู้คนต่อ AI ยังโยงใยอยู่กับความเชื่อทางศาสนาอย่างแยกไม่ออก งานศึกษาด้านศาสนาและอารมณ์ความรู้สึกต่อ AI พบว่า ผู้ที่มีพื้นฐานทางศาสนาแตกต่างกันย่อมมีระดับการยอมรับ ความกังวล และความรู้สึกต่อ AI ที่แตกต่างกันไปด้วย⁸ ข้อนี้สำคัญยิ่งต่อการแปลตัวบท

ศาสนา เพราะการที่ชุมชนจะยอมรับคำแปลจาก AI หรือไม่นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับคุณภาพทางภาษาเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับความไว้วางใจของชุมชนนั่นเองด้วย หากชุมชนศาสนารู้สึกว่า AI เป็นเทคโนโลยีที่ไม่อาจเข้าใจความศักดิ์สิทธิ์ หรือเป็นเครื่องมือจากภายนอกที่อาจบิดเบือนความเชื่อ คำแปลที่ผลิตจาก AI ก็อาจไม่ได้รับการยอมรับ แม้สำนวนจะอ่านลื่นและถูกไวยากรณ์ทุกประการก็ตาม

ด้วยเหตุนี้ แนวทางที่เหมาะสมในการนำ AI มาใช้แปลตัวบทศาสนา จึงควรยึดหลักสำคัญอยู่หลายประการ ประการแรก ต้องกำหนดขอบเขตให้ชัดว่า AI ใช้เพื่อสนับสนุนงานใด เช่น ใช้ทำร่างแปลเบื้องต้น ใช้เสนอคำศัพท์ทางเลือก ใช้เปรียบเทียบสำนวน หรือใช้ตรวจรูปแบบภาษา แต่ไม่ควรปล่อยให้ AI เป็นผู้ชี้ขาดความหมายขั้นสุดท้าย ประการที่สอง ต้องมีผู้เชี่ยวชาญตรวจทานทั้งด้านภาษาและด้านศาสนาเสมอ โดยเฉพาะในข้อความที่เกี่ยวข้องกับหลักคำสอนหรือพิธีกรรม ประการที่สาม ควรเปิดเผยต่อผู้อ่านอย่างตรงไปตรงมาว่า คำแปลนั้นใช้ AI ในขั้นตอนใดบ้างเพื่อความโปร่งใส ประการที่สี่ ควรจัดทำคลังคำศัพท์ทางศาสนาที่ผ่านการรับรองจากผู้รู้หรือชุมชนศาสนา เพื่อให้ AI ใช้คำได้สม่ำเสมอและลดความคลาดเคลื่อน และประการสุดท้าย ต้องระมัดระวังมิให้ AI ถูกนำไปใช้เผยแพร่คำแปลที่แอบแฝงเจตนาโน้มน้าวทางศาสนา หรือทำให้คำสอนของศาสนาใดศาสนาหนึ่งถูกนำเสนอออกนอกบริบทโดยไม่รู้ตัว

กล่าวโดยสรุปแล้ว AI มีศักยภาพสูงในการสนับสนุนการแปลตัวบทศาสนา เพราะช่วยเพิ่มความเร็ว ลดภาระงาน และเปิดทางให้ผู้คน

เข้าถึงความรู้ข้ามภาษาได้กว้างขวางขึ้นกว่าแต่ก่อน แต่ด้วยเทคโนโลยีคือพื้นที่ที่เรียกร้องมากกว่าความถูกต้องทางภาษา เพราะเกี่ยวพันอยู่กับความศักดิ์สิทธิ์ อุดมลักษณ์ ความทรงจำของชุมชน และอำนาจในการตีความคำถามที่ควรตั้งจึงไม่ใช่ว่า “AI จะแทนมนุษย์ได้หรือไม่” หากควรเป็นว่า “มนุษย์จะใช้ AI อย่างไรให้รับผิดชอบต่อศรัทธาและความหมายของตัวบทให้มากที่สุด” คำตอบที่เหมาะสมย่อมอยู่ที่การทำงานร่วมกันระหว่าง AI กับมนุษย์ โดยให้ AI เป็นเครื่องทุ่นแรงที่เพิ่มประสิทธิภาพและให้มนุษย์เป็นผู้กำกับความหมาย ความละเอียดอ่อน และความรับผิดชอบทางจริยธรรมไว้ในมือของตนเสมอ

รายการอ้างอิง

- ¹ DeJonge, M. P., & Tietz, C. (Eds). (2015). *Translating religion: What is lost and gained?* Routledge.
- ² Tanni, S. A. (2025). *The role of artificial intelligence in translation sites*. In B. S. Awwad (Ed.), *Sustainability in light of governance and artificial intelligence applications* (pp. 157-178). Emerald Publishing Limited.
- ³ Mujazin, Susiati, Enggarani, & Natasya. (2025). *Optimizing machine translation for religious terminology: Best practices*. In AIP Conference Proceedings, 3142(1), 020111. AIP Publishing LLC. <https://doi.org/10.1063/5.0262045>
- ⁴ Awashreh, R., & Aboeisheh, A. (2025). *The collaborative future of translation between human-ai partnerships*. In M. H. Al Aqad (Ed.), *Role of AI in Translation and Interpretation* (pp. 205-236). IGI Global Scientific Publishing.
- ⁵ Hutchinson, B. (2024). *Modeling the sacred: Considerations when using religious texts in natural language processing*. In *Findings of the Association for Computational Linguistics: NAACL 2024* (pp. 1029-1043). Association for Computational Linguistics. <https://doi.org/10.18653/v1/2024.findings-naacl.65>
- ⁶ Ferrante, M. (2025). *Algoethics: On the relationship among artificial intelligence, law and religion*. In R. Fioravante, & A. Vaccaro (Eds), *Humanism and Artificial Intelligence* (pp. 65-79). Springer.
- ⁷ Cheong, P. H., & Liu, L. (2025). *Faithful innovation: Negotiating institutional logics for AI value alignment among Christian churches in America*. *Religions*, 16(3), 302. <https://doi.org/10.3390/rel16030302>
- ⁸ Fel, S., & Kozak, J. (2025). *Religion and emotions towards artificial intelligence: Christians, non-Christians and non-believers*. *Scientia et Fides*, 13(1), 75-103. <http://dx.doi.org/10.12775/SetF.2025.005>

About Me

ปริญญาเอกด้านการแปลศึกษา เป็นนักวิจัยด้านการแปลในบริบทต่าง ๆ เช่น การสื่อสารการแปล ปรากฏการณ์การแปลกับสังคมและการเมือง และการแปลในฐานะการสื่อความรู้ให้ความครอบคลุมแก่ทุกคนในสังคม

ผศ. ดร.นรเดช พันระพูนี

อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย

“ภาวนา 4

กรอบคิดในการออกแบบและ ประเมินผลลัพธ์ของสื่อธรรมะในยุค AI”

ธีรพงษ์ บุญรักษา

การเผยแพร่ธรรมะในยุค AI: โอกาสและความท้าทาย

ปัจจุบัน ปัญญาประดิษฐ์ หรือเรียกสั้นว่า AI ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการผลิตและการเผยแพร่สื่อในทุกมิติ รวมถึงการเผยแพร่พระพุทธศาสนา AI สามารถช่วยเรียบเรียงบทความ สรุปพระธรรมเทศนา สร้างภาพ เสียง วิดีโอ หรืออธิบายหลักธรรมได้อย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกัน สื่อสังคมออนไลน์ ก็ทำให้การเผยแพร่ธรรมะเป็นเรื่องง่าย เพียงกดปุ่ม "แชร์" ข้อความ ภาพ หรือคลิป ก็สามารถส่งต่อไปยังผู้คนจำนวนมากได้ภายในเวลาอันสั้น โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่นิยมสื่อสารผ่าน LINE และ Facebook ซึ่งแม้จะไม่ได้เป็นผู้สร้างสื่อโดยตรง แต่ก็มีบทบาทเป็น "ผู้ส่งสาร" ผ่านการแบ่งปันข้อมูลอยู่เสมอ

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนับเป็นโอกาสสำคัญของการเผยแพร่พระพุทธศาสนา แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดคำถามว่า เราควรใช้หลัก

อะไรในการกำกับการสร้างและการส่งต่อสื่อธรรมะ เพื่อให้สื่อเหล่านั้นยังคงนำพาผู้คนไปสู่เป้าหมายของพระพุทธศาสนา มิใช่เพียงสร้างความนิยม ความตื่นเต้น หรือการรับรู้ข้อมูลเท่านั้น

ภาวนา 4 ในฐานะหลักการพัฒนามนุษย์อย่างองค์รวม

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) อธิบายว่า "ภาวนา" หมายถึง การทำให้เจริญ การฝึกอบรม หรือการพัฒนาตน¹ ภายภาวนา คือ การพัฒนาความสัมพันธ์กับร่างกายและสิ่งแวดล้อมให้ดำเนินชีวิตและใช้ปัจจัยต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุหรือเทคโนโลยี ศีลภาวนา คือ การพัฒนาความประพฤติและความสัมพันธ์กับผู้อื่น ให้ตั้งอยู่บนความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการไม่เบียดเบียน จิตตภาวนา คือ การฝึกอบรมจิตใจให้มีสติ สมาธิ ความมั่นคง และคุณธรรม เช่น เมตตา

กรุณา ไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ ส่วนปัญญากาวนา คือ การพัฒนาปัญญาให้รู้ เข้าใจความจริงตามเหตุและปัจจัย รู้จักคิดพิจารณาอย่างแยบคาย และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องตามหลักธรรม²

ในมุมมองของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อาจกล่าวได้ว่า กาวนา 4 มิใช่เพียงหลักธรรมสำหรับการพัฒนาตนเท่านั้น แต่ยังสะท้อนเป้าหมายของการพัฒนามนุษย์ในพระพุทธศาสนา³ กล่าวคือ การพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญาให้เจริญงอกงามอย่างสมดุล ผู้เขียนจึงเห็นว่าหลักดังกล่าวสามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบคิดในการออกแบบและประเมินผลลัพธ์ของสื่อธรรมะในยุค AI ได้ โดยพิจารณาว่า สื่อธรรมะแต่ละชิ้นสามารถส่งเสริมการพัฒนาผู้รับสารในทั้ง 4 มิติดังนี้ได้มากน้อยเพียงใด

ศีล จิต และปัญญาของผู้รับสารอย่างแท้จริง

- กายกาวนา มุ่งพัฒนาให้บุคคลรู้จักใช้กายและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม และนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตจริง ดังนั้น สื่อธรรมะที่ดีควรออกแบบให้ผู้รับสารเกิดการลงมือปฏิบัติ ไม่ใช่เพียงรับรู้ข้อมูล เช่น คลิปฝึกสติวันละ 5 นาที คู่มือการเจริญเมตตาภาวนา หรือกิจกรรมชวนทำความดีในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

- ศีลกาวนา มุ่งพัฒนาความประพฤติและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่าง ไม่เบียดเบียน ดังนั้น สื่อธรรมะควรออกแบบให้ผู้รับสารเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมและคุณธรรม เช่น ส่งเสริมความซื่อสัตย์ ความเมตตา ความรับผิดชอบ การให้อภัย และการลดการเบียดเบียนผู้อื่น ขณะเดียวกัน

ใช้ AI ด้วย กายที่รู้ประมาณ ศีลที่รับผิดชอบ จิตที่มีเมตตาและ ปัญญาที่รู้เท่าทัน

กาวนา 4 ในฐานะกรอบคิดการออกแบบสื่อธรรมะในยุค AI

ในยุค AI การผลิตสื่อธรรมะโดยใช้ AI หรือการแชร์สื่อธรรมะผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เปรียบเสมือนการสร้าง "พื้นที่เรียนรู้ธรรมะ" ที่เปิดกว้างสำหรับทุกคน เพราะสารที่ส่งผ่านสื่อ ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ และการพัฒนามนุษย์ได้อย่างรวดเร็ว สะดวก และเข้าถึงได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม หากพื้นที่เรียนรู้ดังกล่าวเต็มไปด้วยข้อมูลที่คลาดเคลื่อน บิดเบือน หรือไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ ย่อมส่งผลกระทบเชิงลบต่อการเรียนรู้และการพัฒนาของผู้คนได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวางกว่ายุคที่ผ่านมา หลักกาวนา 4 จึงอาจใช้เป็น "กรอบคิดในการออกแบบสื่อธรรมะ" และเป็น "เกณฑ์พิจารณา" ก่อนสร้างและเผยแพร่สื่อ เพื่อให้มั่นใจว่าสื่อที่นำเสนอไปสู่การพัฒนากาย

ผู้สร้างและผู้แชร์สื่อก็ควรยึดมั่นในความถูกต้องของเนื้อหา ไม่บิดเบือนหลักธรรม และตรวจสอบข้อมูลก่อนเผยแพร่ เป็นต้น

- จิตตกาวนา มุ่งพัฒนาจิตใจให้มีสติ สมาธิ และคุณธรรม ดังนั้น สื่อธรรมะควรออกแบบให้ผู้รับสารเกิดความสงบ ความหวัง กำลังใจ และเมตตา มากกว่ากระตุ้นความกลัว ความโกรธ หรือความแตกแยก

- ปัญญากาวนา มุ่งพัฒนาให้เข้าใจเหตุและปัจจัยของชีวิต ดังนั้น สื่อธรรมะควรออกแบบให้ผู้รับสารเกิดการคิดใคร่ครวญ เข้าใจหลักธรรมอย่างถูกต้อง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ AI จึงควรเป็นเครื่องมือช่วยเรียนรู้ มิใช่เครื่องมือที่ทำให้มนุษย์หยุดคิด เพราะปัญญายังคงเกิดจากการศึกษา การใคร่ครวญ และการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

กายภาวนา

ศีลภาวนา

จิตตภาวนา

ภาวนา 4

ปัญญาภาวนา

ภาวนา 4 จึงมีใช้เพียงหลักธรรมสำหรับการพัฒนาตน หากยังสามารถใช้เป็นกรอบคิดในการออกแบบสื่อธรรมะ และเป็นกรอบกำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการเผยแพร่ธรรมะ

ภาวนา 4 ในฐานะตัวบ่งชี้ธรรมทาน สำหรับผู้ผลิต และผู้แชร์สื่อธรรมะ

ในยุคสื่อสังคมออนไลน์ ผู้ที่กดปุ่ม "แชร์" มีใช้เพียงเพียงผู้รับสาร หากยังเป็น ผู้ส่งสาร ที่มีส่วนทำให้สื่อนั้นเผยแพร่ไปสู่ผู้คนวงกว้าง การแชร์จึงมีใช้เพียงการกระทำทางเทคนิค แต่เป็นการกระทำที่มีผลต่อความเข้าใจ และการปฏิบัติของผู้อื่น ก่อนสร้างหรือแชร์สื่อธรรมะ จึงอาจหยุดพิจารณาตนเองด้วยคำถามง่าย ๆ ว่า สื่อนี้ช่วยให้ผู้รับสารเจริญในกาย ศีล จิต และ

ปัญญาหรือไม่ หากคำตอบคือ "ใช่" การใช้ AI เพื่อสร้างหรือเผยแพร่สื่อนั้นก็ย่อมเป็นการใช้เทคโนโลยีเพื่อเกื้อกูลการพัฒนามนุษย์

กล่าวโดยสรุป AI อาจทำให้การสร้างและการเผยแพร่สื่อธรรมะเป็นเรื่องง่ายกว่าที่เคย แต่สิ่งที่พระพุทธศาสนาต้องการมีใช้เพียง "สื่อธรรมะที่มากขึ้น" หากคือ "สื่อธรรมะที่พัฒนามนุษย์" หากผู้สร้างและผู้ส่งสารใช้ภาวนา 4 เป็นหลักคิดก่อนทุกครั้งที่เกิดหรือแบ่งปันสื่อธรรมะ ใช้ AI ด้วยกายที่รู้ประมาณ ศีลที่รับผิดชอบ จิตที่มีเมตตา และปัญญาที่รู้เท่าทันเทคโนโลยีก็จะเป็นเพียงเครื่องมือผลิตข้อมูล หากจะกลายเป็นเครื่องมือสร้าง "ธรรมทาน" ที่ช่วยพัฒนามนุษย์และสังคมตามเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนา

ในยุค AI

คำถามสำคัญจึงอาจไม่ใช่
"AI สร้างศีลธรรมได้หรือไม่"

แต่เป็น

"ศีลธรรมที่เราสร้างและส่งต่อนั้น
ช่วยให้ผู้คนเจริญในกาย ศีล จิต
และปัญญาหรือไม่"

เพราะเมื่อคำตอบคือ

"ใช่"

การใช้ AI ก็ย่อมเป็นการสร้าง
ธรรมทานที่แท้จริง

อ้างอิง

¹ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2565). พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุง). นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.

² สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2564). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 43). นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.

³ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2566). หลักแม่บทของการพัฒนาคน (พิมพ์ครั้งที่ 30). นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.

About Me

ปริญญาเอกด้านบริหารธุรกิจ เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เป็นนักวิจัยด้านผู้สูงอายุกับการรู้ทันสื่อ สมรรถนะด้านวัฒนธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาด้านแรงงานข้ามชาติ และเป็นอาจารย์สอนในสาขาการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเพื่อการบริหาร มีความสนใจด้านพุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์และองค์กร มีความเชื่อว่าการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความสุขของมนุษย์ และสร้างสันติภาพให้แก่สังคม

ผศ. ดร.ธรรมาภรณ์ บุญรักษา

อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาและ
การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย

ความเชื่อ
และศรัทธา
ทางศาสนา
ในยุค AI

ศูนย์วิชาการด้านการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุ
กลุ่มวิจัยการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล
999 ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ตำบลศาลายา
อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม 73170

Tel. 09 8826 5673

Email iceml.mahidol@gmail.com

Web <https://www.iceml.org/>

